

פרפראות

פאר

פרשת חי שרה תשפ"ב

לבן ביקש לעקור
את הכל האמרי
אמת ביאר ע"י
השרשת מדות
מושחתות מביא
כליה לעם ישראל

פרפראות פאר

לבן ביקש לעקור את הכל האמרי אמת ביאר כי השרשת מדות מושחתות מביא כליה לעם ישראל

מפתח נושאים פרשת חיי שרה תשפ"ב

כב, עדי"ז יש לבאר שתי התירוצים של המהרש"א

כג, טרם אכלה לדבר אל לבי מכוון לקודם שיאכל אדם יש לו שתי לבבות
כד, על אותיות עין הם אותיות כסף רמז שנתן עיניו בממון
כה, ביאור בצחות וגימטריא מהו ותפול מעל הגמל
כו, ביאור אומרז"ל ויקח אשה ושמה יוחני
כז, ביאור הכתוב ודבר שפתיים אך למחסור

א, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה ולא כתב לבכות עליה

כתיב (בראשית פרק כ"ג פסוק ב') "ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה",

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"ב בבא קמא צ"ג ע"א) כל המוסר דין על חברו הוא נענש תחלה. שנאמר (בראשית ט"ז ה') "ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך", וכתוב (בראשית כ"ג ב') "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה". ע"כ, פירש"י שהוא קבר אותה,

יש לבאר, מה שלא נכתב **ולבכות עליה**, או בדרך האבן עזרא שלבכותה, כאילו נאמר **לבכות עליה**, כמ"ש ובכתה את אביה, ולא נאמר **על אביה ואמה**,

או בדרכו של **בעל הטורים** (בראשית פרק כג פסוק ב) ולבכתה. כ"ף קטנה, שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה. **אי נמי** לפי שגרמה מיתתה שמסרה דין, ועל כן נענשה היא תחילה (ב"ק צג א), והגורם למיתתו אין מספידין אותו, (אבל רבתי פ"ב)

אך יש לבאר ע"ד המהרש"א, שכתב ב"ק צ"ג ע"א ד"ה המוסר דין, הגם שאברהם אבינו גם

א, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה ולא כתב לבכות עליה
ב, באיזה זכות נתברך אברהם מדרשות חלוקים
ג, לספוד לשרה ולבכותה מכוון לאשת חיל מי ימצא
ד, מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות ביאור בגימטריא
ה, בין אברהם אבינו לבלעם הרשע הוא מספר ארבע מאות
ו, טעם בחוט אדום מקבר רחל סגולה נגד עין הרע
ז, חיפוש אחר שידוך הוא יותר במדות מולדות מאשר במדות נרכשות
ח, וכן בכלי יקר נמצא על אותו דרך
ט, דברי חז"ל מוכיחים לדברי הר"ן והכלי יקר
י, לבן ביקש לעקור את הכל האמרי אמת ביאר ע"י השרשת מדות מושחתות מביא כליה לעם ישראל
יא, ביאור הכלי יקר בהנושא אישה יבדוק באחיה למה לא באחיותיה
יב, ביאור לא תאבה האשה ללכת אחרי בדרך צחות
יג, בתחילה אמר לא תאבה האשה ובסוף אמר לא תלך האשה
יד, ביאור במה שלמדו חז"ל מלבן כי מה' אשה לאיש
טו, הבת קול של בת פלוני לפלוני האם ניתן לשנות וביאור שמא יקדמנו אחריז, הסבר הקושיות דלעיל בדרך הפשט
טז, איך ענתה רבקה על שאלה שלא נשאלה יז, הסבר הקושיות דלעיל בדרך הפשט
יח, עבד אברהם אנוכי יש דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי
יט, מחלוקת רש"י ותוס' אם קודם שאל בת מי את או קודם נתן הצמידים
כ, בתפילות אליעזר מבואר הדרכים
כא, פעם אמר אולי ופעם אמר אלי

נענש משום שאין אשה מתה אלא לבעלה, כדאיתא (בסנהדרין כ"ב ע"ב), ולפי שנצטער גם על עצמו, לפיכך לא כתיב לבכות עליה, כלומר, עליה בלבד עיי"ש,

ב, באיזה זכות נתברך אברהם מדרשות חלוקים

איתא בגמרא (בבא מציעא דף נ"ט עמוד א') לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם **אלא בשביל אשתו**, שנאמר (בראשית י"ב ט"ז) **ולאברם הטיב בעבורה**. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא: אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, ע"כ,

איתא במדרש (תנחומא פרשת חיי שרה פרק ד') כשמתה שרה כתב עליו שברכו, למה, שלא יהיו באי עולם אומרים לא נתברך אברהם **אלא מחמת שרה**, אלא הריני מברכו אחר

מיתתה, לכך נאמר וה' ברך את אברהם למה כי אחד קראתיו ואברכהו (ישעיה נא) וה' ברך את אברהם בכל בזכות מה בזכות שהפריש מעשר מכל שנאמר (בראשית יד) ויתן לו מעשר מכל לכך נאמר וה' ברך את אברהם.

ג, לספוד לשרה ולבכותה מכוון לאשת חיל מי ימצא

איתא במדרש (תנחומא חיי שרה אות ג) **ואברהם זקן** זה שאמר הכתוב (משלי לא י), **"אשת חיל מי ימצא"** הדברים על מי נאמרו, לפי שכתוב למעלה (בראשית כג ב), **"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה"**, התחיל בוכה ומספיד, ואמר אימתי יש לי ליטול כיוצא בך, **אשת חיל זו שרה**, עכ"ל המדרש,

יש לכוון הכתוב ויבא אברהם לספוד לשרה, לאומרים ז"ל (שבת דף קנ"ג ע"א), **אחים בהספידא דהתם קאימנא**,

התם קאימנא זה שאמר, **ויבא אברהם**,

אחי"ם בהספידא, זה ר"ת **א'שת ח'יל מ'י ימצא**,

עוד י"ל במה ספד אברהם אבינו לשרה

כתיב (בראשית כ"ג ב') **"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה"**,

איתא במדרש, (בראשית רבה נ"ח ה') **"ויבוא אברהם לספוד לשרה"**, מהיכן בא, מן העקידה בא,

יש לבאר ברמז מה היו דברי ההספד

אפשר לומר ברמז, מה שסמכה תורה "ויבוא אברהם" אל "לספוד לשרה", לומר לך, שאלה היו דברי ההספד שאמר אברהם על שרה,

וכך אמר, הליכה אל עקידה עם בן יחיד שנולד לתשעים ולמאה שנה, מבלי לשאול שאלות, אלא ללכת בשמחה לעשות את רצון ה', אין זה כי אם שכך גידלתו וכך חינכתו שרה אמנו, וזהו פירושו,

"ויבוא אברהם" מהעקידה, זהו מה שיש לומר על שרה אמנו, וזהו **"ויבוא אברהם" "לספוד לשרה"**,

ד, מה ראתה אסתר שתמלוך על קב"ז מדינות ביאור בגימטריא

איתא במדרש, (בראשית רבה פרשת חיי שרה פרשה נ"ח סימן ג), רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' ז' ותמלוך על ק' וכ' ז' מדינות. ע"כ,

ביאור הענין בדרך גימטריא

כתיב (בראשית פרק י"ח י"ט) **"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה"**

צדקה בגי' = 199 מבואר ששרה היתה צריכה להגיע למספר 199, שהוא מספר צדקה, כאשר יצוה לה אברהם אבינו כדכתיב את בניו ואת ביתו, לעשות צדקה,

ראתה אסתר ששרה הגיע למספר 127

אסתר היתה חסד, כדאיתא בגמרא (מגילה דף

יג עמוד א), רבי יהושע בן קרחה אמר, אסתר ירקרוקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה,

רמז מפורש בתורה למה שרמז עפרון וא"א השיבו

רמז מפורש יש לכך, שאברהם אבינו הבין לרמיזותיו של עפרון, שכוונתו אל ה-400, שהוא הפרש בין אברהם אבינו לבין בלעם הרשע,

דמצינו, שמתחילת הפרשה כתיב חמש פעמים המילה **עפרון בוי"ו**, שאינם שווים למספר 400 אלא 406, ורק כאשר אמר הכתוב וישקל אברהם **לעפרון** וגו' ארבע מאות וגו' כתיב עפרן חסר ו', ועפרן הוא בגימטריא 400, ובכך רמז א"א לעפרון שהוא מבין את כונתו, ואנא קח את ה-400, והפרד נא מעלי.

ו, טעם בחוט אדום מקבר רחל סגולה נגד עין הרע

בספרים יש, דחוט אדום הוא סגולה נגד עין הרע, וכתבו טעמים בדבר, ומקורו בהררי קודש, (עיין בשו"ת באר משה ח"ח סי' ל"ו אות ג' מהדעברעצינער רב זצ"ל),

הסגולה להקיף את קבר רחל בחוט אדום

סגולה כנגד עין הרע, להקיף בחוט אדום את קבר רחל ולקשור על היד או הצוואר, מובא ע"י **הישמח ישראל מאלכסנדר**, ובאריכות יתר נידון העניין בקובץ **דרך כוכב מיעקב** חלק ד עמוד נ', ובקובץ **אור ישראל** חלק כ"ו עמוד קפ"ב, עיי"ש,

נ"ל לתת טעם כי סגולה נגד עין הרע הוא מקבר רחל דייקא

איתא בבעל הטורים וכלי יקר כי רע עין הוא מספר 400,

ומי לנו עין טובה יותר מרחל שנהגה בעין טובה כשמסרה הסימנים ללאה,

ומצינו כי "רחל העין הטובה" בגימטריא 400 לפיכך כסגולה נגד עין רע שהוא מספר 400 יש לקשור את העין טובה מרחל אמנו לבטל העין הרע.

חס"ד הוא מספר 72

לפיכך ראתה אסתר, את שהחסירה שרה ממספר 127 למספר 199, והוסיפה 72 שהם חס"ד כדי להשלים המספר לצדקה שהם 199, וזה הרמז תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' וז' ותמלוך על ק' וכ' וז' מדינות.

ה, בין אברהם אבינו לבלעם הרשע הוא מספר ארבע מאות

אברהם אבינו, בגימטריא 317

בלעם הרשע, בגימטריא 717

ההפרש שבין אברהם אבינו לבין בלעם הרשע, הוא 400,

כתיב, (בראשית כ"ג ט"ו) **"אדני שמעני ארץ ארבע מאות וגו' ביני ובינך מה הוא" וגו'**

איתא במשנה (אבות פרק ה' משנה י"ט) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, **עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה** מתלמידיו של אברהם אבינו,

עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע וכו' ע"כ,

אפשר לבאר, מה בין אברהם אבינו לבלעם הרשע, בשעה שמתה שרה, בא עפרון החתי לומר לאברהם אבינו, כי ההבדל שבינך לבלעם, שהוא 400, אין לו משמעות, **"ארבע מאות וגו' ביני ובינך מה הוא"**, ואין צריך להתרחק משום כך, ואפשר לחיות ביחד,

ואברהם אבינו שהבין רמיזותיו, כדכתיב **וישמע אברהם אל עפרון**, כלומר שהבין אברהם את דברי עפרון, מיד וישקל אברהם לעפרן וגו' ארבע מאות וגו', ובכך בא אברהם אבינו לומר לעפרון, כי אינו מוכן לקבל את מה שאמר לו ביני ובינך מה הוא, אלא הפרד נא מעלי.

ז, חיפוש אחר שידוך הוא יותר במדות מולדות מאשר במדות נרכשות

כתיב (בראשית כ"ד ג'), "ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן, כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק",

יש להבין, מאי נפקא מינה ליה לאברהם אבינו, אם יקח אשה ליצחק, בתו של רשע **מבנות הכנעני**, או בתו של לבן הרשע, שאמר לו לאליעזר, לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני,

ביאור העניין הוא עפ"י יסוד בענין החיפוש אחר השידוך שמצינו בדרשות הר"ן

כתב הר"ן (הדרוש החמישי) ועם היות לבן אבי רחל ולאח עובד עבודה זרה, בחר יצחק להתחתן בו, יותר משיתחתן עם בנות כנען, כי יהיו לאדם הכנות נמשכות אחר המזג לקצת מדות טובות או רעות, ואלו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבנים, מפני שהם טבעיות נמשכות אחר המזג לתת הכנה, וגם אם לא יכריחו.

ולזה, מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בוחרים האבות הקדושים להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות גם אם היה עובד עבודה זרה,

לפי שאותן התכונות, שבטבעו מתעברות ונמשכות בזרעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה **חלאים ירושיים**. והם עברות שיש להם מבוא **בתכונות נפשיות**, כשנאה, וקנאה, והאכזריות, ורכילות, ודומיהם, כי אלו יעשו רושם רע בנפש, מצד שהם עברה ותכונה רעה,

וברוב, יהיה טבע הבנים נמשך שוקד על טבע האבות, ולכן רוע תכונות אנשי כנען היה מתחייב שיהא נמשך לבניהם אחריהם,

מה שאין כן בעובדי ע"ז

ועם היות לבן עובד עבודה זרה, לא יתחייב שיהיה טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל. כי הדבר היותר ראוי להשמר ממנו הוא מה שיש לו מבוא **בתכונות הנפשיות**, ובהתפעלות המיוחסות לרוח הלבני, להיות התחלה ושרש

וכמבוע ומקור לרוב מדות האדם, עכ"ל הר"ן.

ח, וכן בכלי יקר נמצא על אותו דרך

וכך כתב הכלי יקר, (בראשית כ"ד ג') לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן. אמנם יש חששא אחרת, והוא, שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דווקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר, כאכילה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלן בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם,

אבל הע"ג, דבר התלוי בשכלו של אדם, אינו מתפשט מאבות לבנים, וגם האמונה היא תלויה בשכלו של אדם, כי הרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל, למה יתפשט זה מאבות לבנים,

ע"כ היה מרחיק הכנענים, שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם, זולת ע"ג, ולא הרחיק לבן ובתואל, שלא היה בהם כי אם פחיתת הע"ג לבד, עכ"ל,

מבואר, כי בחיפוש אחר שידוך יש להקפיד אחר מדות טובות ותכונות נפש המוטבעים בירושה, דדברים התלויים בשכלו של אדם, כגון האמונה בה' ובצדיק ויראת שמים, לומד האדם יותר בקלות, מלהפך מדות ותכונות שאינן טובות שקיבל בירושה מאבותיו,

ט, דברי חז"ל מוכיחים לדברי הר"ן והכלי יקר

איתא בגמרא (תענית כ"ו ע"ב), ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, (משלי ל"א ל') "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", ע"כ,

הקושיה שיש להקשות בדבריהם

יש להבין, לחלק ראשון שהיו אומרות אל תתן עיניך בנוי הביאו ראיה מהכתוב **שקר החן והבל היופי**, אך לחלק השני שהיו אומרות **תן עיניך במשפחה**, איזה ראיה יש מהכתוב **אשה יראת ה' היא תתהלל**,

ביאור אומרז"ל ע"ד הר"ן והכלי יקר

פרשת חיי שרה תשפ"ב
איתא בגמרא (בבא בתרא ק"י ע"א), **הנושא**
אשה צריך שיבדוק באחיה,

הכלי יקר, בספרו עוללות אפרים, (חלק שלישי
 עמוד י"א, אות שפ"ב פרשת וארא), **כתב,** ונראה
 ליתן טעם, למה דווקא יבדוק באחיה, ולא
 באחיותיה, ומבאר הדבר עפ"י דרכו, שהבאנו
 דבריו לעיל, ואלו תו"ד,

דהבן למד אצל אביו ואצל רבו, והבת לומדת
 אצל אמה, כי הבנות שכיחות אצל אמם, הבן
 עיקר לימודו שלמד אצל אביו ואצל רבו, הוא
 תורה ומצוות, ופחות מדות והנהגות,

משא"כ, הבת שלומדת אצל אמה, עיקר
 לימודה הוא מדות טובות והנהגות, **ואפשר,**
 דהלימוד שהאם מלמדת את בתה, אינו מצד
 המדות הטבעיות שבאם, אלא על

פי רצון הבורא, לחנכה למידות טובות, ויש
 לחשוש שמא, התנהגות הבת היא מצד
לימודה, ולא מצד **טבעה,**

אך הבן, דעיקר לימודו הוא תורה ומצוות,
 ממילא מדותיו והתנהגותו נשארים עפ"י
 טבעו,

ולכן, יש לבדוק באחיה ולא באחיותיה, שאצל
 הבנים, אפשר יותר לדעת את טבע האב
 והאם, כאשר בא לישא אשה, עכ"ד, ודפח"ח,

יב, ביאור לא תאבה האשה ללכת **אחרי בדרך צחות**

כתיב (בראשית כ"ד ה'), "ויאמר אליו העבד
 אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, ואם לא
 תאבה האשה ללכת אחריך, ונקית משבעתי
 זאת",

איתא בגמרא, (ברכות ס"א ע"א, עירובין י"ח ע"ב)
 אמר רב נחמן, מנוח עם הארץ היה, דכתיב
 וילך מנוח אחרי אשתו, ולמאי דקאמר רב
 נחמן מנוח עם הארץ היה - אפילו בי רב נמי
 לא קרא, שנאמר ותקם רבקה ונערתיה
 ותרכבנה על הגמלים ותלכנה **אחרי האיש,**
ולא לפני האיש. ע"כ,

נמצינו למדים כי דרכו של עם הארץ, שהאשה
 הולכת לפניו, והאיש אחריה,

וצריך לבאר, מה שאמר הכתוב "אשה יראת
 ה' היא תתהלל", לומר לך, שכדי לבדוק את
 המדות של המשפחה, לא ניתן ע"י שהאשה
 היא יראת ה', כי זה לא תלוי במשפחה, רק
המדות תלויות במשפחה, כי יראת ה' "היא"
 לבדה תתהלל, ואין זה תלוי במשפחה, ובאו
 חז"ל לומר כי כדי לבדוק את המשפחה, אין
 די במה שהאשה היא יראת ה',

מבואר, בדבריהם ז"ל, שעל **תן עיניך**
במשפחה, הביאו הכתוב אשה יראת ה' היא
תתהלל, ואין להביא ראיה על המשפחה
 מיראת ה' שבה, והן הן דברי הר"ן והכלי יקר.

י, לבן ביקש לעקור את הכל האמרי **אמת ביאר ע"י השרשת מדות** **מושחתות**

יש מפרשים (עיין קדושת לוי פ"י חיי שרה, מובא
 גם בשם החידושי הרי"ם), **לבן ביקש לעקור את**
הכל, ע"ד הא דאמרו חז"ל (גיטין ס"ד ע"א)
 השולח שליח לקדש לו אשה ומת אסור בכל
 הנשים שבעולם, ולפי"ז מבואר שלבן רצה
 להרוג את אליעזר ועי"כ לא יוכל יצחק
 להינשא, ותיעקר האומה הישראלית, ובכך
 ביקש לעקור את הכל, דברי הקדושת לוי
 והחידה"ר

והקשה האמרי אמת, הרי אליעזר נשלח
 לקחת אשה רק ממשפחתו, ונאמר לו לא תקח
 מבנות הכנעני, אי"כ אין כאן כליה לעם
 ישראל, כי יצחק יוכל להנשא לבנות הכנעני
 שמשם לא היה אליעזר יכול ליקח אשה
 ליצחק,

ופירש האמרי אמת, ע"ד דרשות הר"ן
 שהבאנו לעיל, שזה היה רצונו של לבן שיצחק
 יצטרך לישא אשה מבנות הכנעני שמידותיהם
 מושחתות, ובכך ביקש לעקור את הכל, כי
 בהשרשת מדות מושחתות נעשה כליה בעם
 ישראל.

יא, ביאור הכלי יקר בהנושא אישה **יבדוק באחיה למה לא באחיותיה**

ביאור הענין שיש ללמוד מלבן מה
לא לעשות בשידוך

כתיב (בראשית כ"ד נ"ו), "ויען לבן ובתואל ויאמרו, מה' יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב, הנה רבקה לפניך קח ולך, כאשר דבר ה'", (שגזר בת פלוני לפלוני, ספורנו),

כתיב, (בראשית כ"ד נ"ה) "ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך, ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי (ואם יש איחור בדבר ה', אין זו הצלחה, רשב"ם) שלחוני, ואלכה לאדני",

מצינו כי לבן אחרי שאמר מה' יצא הדבר
בא לעכב ואומר תשב הנערה וגו'

ובאו חז"ל ללמדנו, את דרך השידוך, כי לאחר שרואים כי מה' יצא הדבר, וזאת ע"י הסכמת הלב לשידוך, אזי יש להזדרז ולגמור השידוך, ולדעת, כי ה' הצליח דרכי,

ולא ללמוד מדרכו של לבן הרמאי הארמי, שבתחילה אמר מה' יצא הדבר, ואח"כ אמר תשב הנערה, וזה למדונו חז"ל מרמאותו של לבן, שנדע כי לאחר שרואים שמה' יצא הדבר, אין לדחות ולהמתין, שזה הוא מעשה לבן הרמאי הארמי.

טו, הבת קול של בת פלוני לפלוני
האם ניתן לשנות וביאור שמא יקדמנו
אחר

איתא בגמרא (מועד קטן דף יח עמוד ב) ומי אמר שמואל שמא יקדמנו אחר, והאמר רב יהודה אמר שמואל, בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני, אלא, שמא יקדמנו אחר ברחמים.

רבינו נסים (על הרי"ף מועד קטן דף יב) ברחמים. שאע"פ שנגזר על האדם מן השמים בת פלוני לפלוני, אם יוסיף איש אחר שאינו בן זוגה להתפלל לה' **אפשר שישמע לו**, אף כי בסוף **תתקיים הגזרה**, שיגרשנה האיש שיתפלל עליה או ימות במהרה וישאנה אותו שהוא בן זוגה אח"כ, **עכ"ל הר"ן**,

אפשר לומר בדרך צחות, ששאל אליעזר את אברהם אבינו, אולי לא תאבה האשה ללכת, אחרי, אלא תרצה ללכת כדרך עמי הארץ, **מלפני**, על זה אמר לו א"א, ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך, אלא תרצה ללכת לפניך, ונקית משבעתי זאת,

ובסופו של דבר, התורה מעידה, ותלך אחרי האיש. עיין ברכות ס"א ותלך אחרי האיש.

יג, בתחילה אמר לא תאבה האשה
ובסוף אמר לא תלך האשה

כתיב (בראשית כ"ד ה'), ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי,

ולהלן (בראשית כ"ד ל"ט) **כתיב**, ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי,

ויש לדייק, בשינוי הלשון, דבתחילה אמר הכתוב **לא תאבה האשה**, ובסוף אמר הכתוב, אולי לא תלך האשה, ולא אמר **לא תאבה**,

ויש לומר, דבתחילה קודם שבא אצל רבקה, אמר אפשר שהיא עצמה לא תאבה ללכת,

אך לאחר שבא אצל רבקה, וראה כי אותה הוכיח ה', ידע שמצידה לא יהיה עיכוב, ולא אמר יותר אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי,

אלא אמר אולי לא תלך האשה אחרי, שמא לא תלך, משום שאחרים יעכבו על ידה.

יד, ביאור במה שלמדו חז"ל מלבן
כי מה' אשה לאיש

איתא בגמרא, (מועד קטן י"ח ע"ב), מן התורה, ומן הנביאים, ומן הכתובים, מה' אשה לאיש,

מן התורה דכתיב (בראשית כ"ד נ"ו), **ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר**,

ויש לשאול, וכי לבן הרמאי הארמי, הוא זה שיבוא ללמדנו כי מה' אשה לאיש, ומה ראו חכמינו ז"ל ללמוד דבר זה מלבן הרמאי,

גם מקום ללון,

ועוד קשה, רש"י כתב, השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון,

ולפי תשובתה שאמרה **גם תבן גם מספוא**, תשובה זו אינה עונה לא על ראשון ולא על אחרון, משום שהיא לא נשאלה על כך,

צ"ל שגם תבן גם מספוא היא גם תשובה לשאלתו

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ט ע"ב) אנשי סדום, הויא להו פורייתא (מיטה) דהוו מגני (שהיו ישנים) עליה אורחין, כי מאריך גייזי ליה, כי גוץ מתחין ליה, (אם היה ארוך קיצרו את האיש, ואם היה נמוך מתחו אותו),

אליעזר עבד אברהם אקלע להתם, אמרו ליה קום גני אפוריא, (קום שכב על המיטה) אמר להון, נדרא נדרי מן יומא דמיתת אמא לא גנינא אפוריא, (מיום שמתה אמי אינני ישן במיטה)

לפי"ז אפשר לתרץ, דכששאל אליעזר אם יש מקום ללון, אמרה לו מכיוון ואינך ישן במיטה, כפי שאמרת, **גם תבן גם מספוא**, שתוכל לישון ברצפה,

לפי"ז היתה התשובה, גם תבן גם מספוא, על השאלה אם יש מקום ללון. ואין כאן תשובה מיותרת. וגם יש סדר מסודר של ראשון ראשון ואחרון אחרון, מכיון והתשובה של גם תבן שייכת לשאלה היש מקום לנו ללון.

והדברים נראין ביותר, מפני שהתורה אמרה **ותאמר אליו שתי פעמים, פעם אחת** לפני תשובתה הראשונה, **ופעם שניה** לפני שתי התשובות האחרות, מלמדנו כי התשובה של גם תבן גם מספוא, כלולה בתשובה השניה.

יז, הסבר הקושיות דלעיל בדרך

הפשט

הקושיות דלעיל,

א. אליעזר שאל שתי שאלות, והיא ענתה שלש תשובות,

ב. אין כאן על ראשון ראשון,

איתא בגמרא (ירושלמי מסכת ביצה דף כ/ב) שמואל אמר אפילו בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר, מחלפא שיטתיה דשמואל, תמן הוא אמר מושיב יחידים ביתה במאזנים לעלות המה מהבל יחד, והכא הוא אמר הכין, שלא יקדמנו אחר **בתפילה**, אפילו כן לא קיימה ע"כ,

קרבן העדה (מסכת ביצה פרק ה הלכה ב דף כ" ע"ב) אלא שמא יקדמנו אחר בתפילה. **דתפילה משנה הגזירה**,

אפילו כן לא קיימא. אם זכה בה ע"י תפילה אינה מתקיימת לו וימות הוא או היא, עכ"ל **קרבן העדה**, מבואר, שגם לקרבן העדה שינוי הגזירה הוא זמני,

פני משה (מסכת ביצה פרק ה הלכה ב) שלא יקדמנו אחר. ומשני בתפלה, **אפשר שיקדמנו אחר**,

ואפילו כן לא קיימה. לא תקיים הזיווג הזה, עכ"ל **פני משה**,

מבואר, בדברי **פני משה** שמהלך בשיטת הר"ן שהגזירה לא משתנה גם ע"י תפילה, ובקרבן העדה מבואר, **דתפילה משנה הגזירה**. רק לזמן.

טז, איך ענתה רבקה על שאלה שלא נשאלה

כתיב (בראשית כ"ד כ"ג) "ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללון, ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור, ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון",

יש להקשות, דאליעזר שאל שתי שאלות,

האחד, בת מי את,

ועוד היש מקום,

והיא השיבתו שלש תשובות,

בת בתואל,

גם תבן גם מספוא,

אפשר לתרוץ בדרך פשט, דאליעזר שאל, היש בית אביך מקום לנו, **ללין**, לינה אחת, והיא אמרה לו. **ללון**, כמה לינות אתה יכול ללון אצלנו, (רש"י),

מבואר, שהגמל משמר מאכלו שלשה ימים, וכך אמרה לו, אם כוונתך ללין לינה אחת, מפני שרצונך לשוב בתוך שלשה ימים, לפני שיסתיים מאכלו של הגמל,

אין צורך בכך, שגם תבן גם מספוא רב עמנו, ויש די מאכל לגמלים, **לפייז**, מה שהוסיפה גם תבן גם מספוא, היתה תשובתה על שאלתו **היש מקום ללין** (לינה אחת), ועי"ז ענתה מקום **ללון**, לינות הרבה, כי יש די אוכל לגמלים.

יח, עבד אברהם אנוכי יש דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי

איתא בגמרא (בבא קמא דף צב/ב) אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה א"ל דכתיב **ויאמר עבד אברהם אנכי**,

איתא במדרש (רבה בראשית - פרשה ס פסקה ט"ו) ויושם לפניו לאכול ויאמר עבד אברהם אנכי א"ר יצחק מילתא דאית בך מגניא קדים ואמרה, ע"כ,

איתא בזוהר (חלק א דף קג/א) רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי או) בן יכבד אב ועבד אדוניו,

בן יכבד אב דא יצחק לאברהם, אימתי כביד ליה, בשעתא דעקד ליה על גבי מדבחה, ובעא למקרב ליה קרבנא, ויצחק בר תלתין ושבע שנין הוה, ואברהם הוה סבא, דאילו הוה בעיט (ס"א ביה) ברגלא חד לא יכיל למיקם קמיה, ואיהו אוקיר ליה לאבוי, ועקד ליה כחד אימרא, בגין למעבד רעותיה דאבוי.

ועבד אדוניו, דא אליעזר לאברהם, כד שדר ליה לחרון, ועבד כל רעותיה דאברהם ואוקיר ליה, כמה דכתיב (בראשית כד א) וה' ברך את אדוני וגו', וכתביב (שם לד) ויאמר **עבד אברהם אנכי**, בגין לאוקיר ליה לאברהם, (לכבד את אברהם בעיניהם) דהא בר נש דהוה מייתי כסף וזהב ואבני יקר וגמלין, ואיהו כדקא יאות שפיר בחיזו, לא אמר דאיהו רחימא דאברהם או קריבא דיליה, אלא אמר עבד

אברהם אנכי, בגין לסלקא בשבחה דאברהם (להגדיל שבחו בעיניהם) ולאוקיר ליה בעינייהו, ועל דא בן יכבד אב ועבד אדוניו,

איתא במדרש (רבה בראשית - פרשה ס פסקה ז') ויאמר בא ברוך ה', שהיה סבור בו שהוא אברהם שהיה קלסתר פניו דומה לו א"ר יוסי ב"ר דוסא כנען הוא אליעזר ועל ידי ששרת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך

איתא בשפת אמת (בראשית פרשת חיי שרה תרל"א) סוף, אא"ז מו"ר זצלה"ה הגיד דברי זוהר הקדוש שאליעזר הי' עבד אמת במ"ש עבד אברהם אנכי ע"ש בפרשת וירא [בפסוק והנה בן לשרה ע"ש] שהיה אצלו ליחוס מה

שהוא עבד אברהם. וי"ל עוד כי בודאי הכירו בו שהוא צדיק שהרי אמר לו בוא ברוך ה' כו'

ורצה שלא יסברו שמעצמותו כן רק שע"י אברהם זכה לבוא מבחי' ארור לברוך.

ובזה יש לפרש מ"ש במדרש מילתי' מגניא אקדים ואמר שזה הגנאי מה שאין לו מעצמו כנ"ל ע"ש,

יש ליישב בין חז"ל לזוה"ק

מבואר בדברי השפת אמת, כדי ליישב בין הגמרא והמדרש שאמרו כי היה זה לגנאי לאליעזר, לבין דברי הזוהר שהיה זה לשבח וליחוס לאליעזר שהיה עבד אברהם, ומיישב שאליעזר היה איש אמת והיה השבח והיחוס שהוא עבד אברהם, אבל היה בזה גנאי מה שאין לו מעצמו,

יש להבין בדברי השפת אמת, במה שאמר שאמר לו בא ברוך ה' משום שהכיר בו שהוא צדיק, והלא המדרש אומר שאמר לו כן משום שחשב שהוא אברהם,

ועוד למה נהשב שאין לו מעצמו, הרי זכה לכך ע"י ששרת אותו צדיק באמונה, א"כ הרי אלו שלו, ויש לו מעצמו, וצ"ע.

יט, מחלוקת רש"י ותוס' אם קודם שאל בת מי את או קודם נתן הצמידים

והאמין שזכות אי"א תגן גם על דרכו שלו, שיתן קודם ואח"כ ישאל בת מי את,

שיטת רש"י

כתיב (בראשית כ"ד כ"ג), "ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה, ויאמר בת מי את" **פירש רש"י לאחר שנתן לה שאלה** מבואר בכתוב **שקודם נתן אחרי זה שאל**,

כתיב (בראשית כ"ד מ"ז), "ואשאל אתה ואמר בת מי את, ואשים הנזם על ידה" מבואר בכתוב **שקודם שאל ואחרי זה נתן**,

אם כן, יש כאן שני כתובים המכחישים זה את זה,

ביאור הדבר כי שתי שיטות יש כאן שיטת רש"י ושיטת תוס'

שיטת רש"י, מבואר בחומש (בראשית כ"ד כ"ג) **וכך כתב, לאחר שנתן לה שאלה**, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו,

וכדי שלא יקשה מהפסוק שאמר (בראשית כ"ד מ"ז) **ואשאל ואשים**, שקודם שאל ואח"כ נתן, **כתב רש"י** (בראשית כ"ד מ"ז), שינה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואח"כ שאל, אלא, **שלא יתפשוהו בדבריו**, ויאמרו היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא, ולכן שינה הסדר,

שיטת תוס', מבואר בחולין (צ"ה ע"ב) על הא דאיתא בגמרא, אמר רב כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש.

שיטת התוספות

כתבו התוס' (חולין צ"ה ע"ב), ואם תאמר אליעזר היאך נחש, למ"ד בפי ארבעה מיתות (סנהדרין נ"ו), כל האמור בפרשת מכשף, בן נח מוזהר עליו,

וי"ל, דהווא תנא סבר שלא נתן לה הצמידים עד שהגידה לו בת מי היא, ואע"ג דכתיב (כ"ד כ"ג) ויקח האיש נזם זהב וגוי' והדר כתיב ויאמר בת מי את, אין מוקדם ומאוחר בתורה, ע"כ,

ביאור המחלוקת רש"י ותוס'

רש"י סבר, כי אליעזר עבד אברהם היה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו,

והתוס' סברו, מכיון ולא היה צריך קודם ליתן ואח"כ לשאול, היה אליעזר עבד אברהם חושש שמא בדבר זה לא תגן עליו זכותו של

אי"א, ואח"כ יתפשוהו בדבריו, ויאמרו היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא, ולכן קודם שאל ואח"כ נתן,

ועוד אפשר לבאר, מחלוקת רש"י ותוס', דלפי רש"י היה צריך העבד לשנות בדיבורו כשסיפר ללבן את סדר הדברים, שלא יתפשוהו,

והתוס' סברו כי לא רצה העבד להצטרך לשנות בדיבורו, ולפיכך קודם שאל ואח"כ נתן.

כ, בתפילות אליעזר מבואר הדרכים

כתיב (בראשית כ"ד י"ב) "ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם, מבואר, שהתפלל בזכותו של אברהם,

כתיב (בראשית כ"ד מ"ב), "אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה", מבואר, שהתפלל בזכות עצמו,

לפי"ז אפשר לומר, שבתחילה ביקש בזכותו של אברהם, כמ"ש ועשה חסד עם אדני אברהם, ומובן למה נתן קודם, משום שהיה בטוח בזכותו של אברהם, וכמו שפירש רש"י,

אך בסיפור המעשה, שאמר אם ישך נא מצליח דרכי שהתפלל בזכותו, לא סמך על זכותו, ולכן אמר שקודם שאל ואח"כ נתן, שלא יראה שסמך על זכות עצמו,

כא, פעם אמר אולי ופעם אמר אלי

וגם אפשר לתרץ, הקושיא שהקשו המפרשים, **דבתחילה** (בראשית כ"ד ה') **כתיב אולי** לא תאבה האשה, **אולי** בו"ו,

ולבסוף (בראשית כ"ד ל"ט) **כתיב**, **אלי** לא תלך, ופירש רש"י, אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו,

והקשו, (ראה אור החיים), למה לא סיפרה תורה בתחילה על כך שרצה אליעזר שיקח אברהם את בתו, רק בסיפור המעשה רמזה תורה לכך, כדכתיב אלי,

ולפי דברנו מובן היטיב, דרק בסיפור המעשה כתיב, אם ישך נא מצליח דרכי, פירוש דרכי שלי, וכשדיבר על דרכו שלו, רמז ללבן שהיה מבקש ליקח את יצחק לחתן לו,

כב, עד"ז יש לבאר שתי התירוץ של המהרש"א

איתא בגמרא (תענית ד' ע"א), אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבום כהוגן, לאחד השיבוהו שלא כהוגן, ואלו הן, אליעזר עבד אברהם, ושאל בן קיש, ויפתח הגלעדי, **אליעזר עבד אברהם**, דכתיב (בראשית כ"ד י"ד) והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך וגוי, יכול אפילו **חיגרת אפילו סומא** השיבו כהוגן ונזדמנה לו רבקה,

קושית המהרש"א

כתב המהרש"א (תענית ד' ע"א), וז"ל, אך קשה, אמאי לא קאמר ששאל שלא כהוגן, דיכול שלא תהיה ממשפחת אברהם, והוא אמר ליה אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני משם,

וי"ל, דעל זה התחנן בתפלה שנאמר ובה אדע לשון תחנה, הודיע לי בה כי עשית חסד אם תהיה ממשפחתו, כפרש"י בחומש,

עוי"ל שלא נתן עד שהגידה לו בת מי היא, שלא סמך עצמו על הניחוש שא"ל השקיני מעט מים מכדך,

אע"ג דכתיב, ויקח האיש נזם וגוי ובתר הכי כתיב ויאמר בת מי את (פירוש שקודם נתן ואח"כ שאל) אין מוקדם ומאוחר בתורה, וכן מוכח מתוך ספורו של אליעזר דכתיב ואשאל וגוי בת מי את ואח"כ ואשים הנזם על אפה דודאי

לא סמך אליעזר על ניחושו וכ"כ התוס' בפ' ג"ה, **עכ"ל המהרש"א**,

שתי התרוצים של המהרש"א האחד לשיטת רש"י והשני לשיטת התוס'

ואפשר לומר, דשני התירוץ של המהרש"א, הם האחד לשיטת רש"י, והשני לשיטת תוס' שהבאנו לעיל,

דבתירוץ הראשון כתב, דעל זה התחנן בתפלה, וזה כמו שאומר רש"י, דקודם נתן ואח"כ שאל, לפי שהתפלל, כמש"נ, (בראשית כ"ד י"ב) ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם, והיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו, ותירוץ זה הוא לשיטת רש"י,

והתירוץ השני, שלא נתן הצמידים על ידיה

עד שהגידה לו בת מי היא, הם דברי התוס' בחולין צ"ה.

כג, טרם אכלה לדבר אל לבי מכוון לקודם שיאכל אדם יש לו שתי לבבות

כתיב (בראשית כ"ד מ"ה) אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא,

כתב האור החיים, לתרץ למה אמר אליעזר לדבר אל לבי, וביאר, לומר כי לא שמעתו אוזן, לחוש לנערה שתעשה לצד מה ששמעה, כלומר שלא יאמר לבן מכיוון ששמעה מה שאמר רצתה השידוך, ע"כ,

ואולי יש לרמז, (בראשית כ"ד ל"ג) "ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דברי"

ואיתא בגמרא (בבא בתרא י"ב ע"ב) א"ר אבדימי דמן חיפה, קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה - אין לו אלא לב אחד, ולפי שטרם אכל אליעזר כמ"ש לא אוכל עד אם דברתי דברי, לפיכך נקט לדבר אל לבי כדי לרמז שכיון שלא אכל יש לו שתי לבבות ולא לב אחד,

ומזה חרדה רבקה, מעל הגמל כלומר מהאותיות שעל הגמל, שהם דינים ואיך תסתדר עם הדינים של יצחק,

בכתוב מרומז שתישאר עם החסד שבה

ועוד מרומז בכתוב, ותפול מעל הגמל, כלומר, שנפלה אל מתחת לגמל, וכך הרמז,

גמ"ל בגימטריא שבעים ושלוש, ומתחת לגמל, כלומר מתחת ל 73 הם 72 שהם גימטריא של המילה חסד, ובכך ידעה שתוכל להמשיך במדת החסד שבה.

כו, ביאור אומרז"ל ויקח אשה ושמה יוחני

כתיב (בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כה פסוק א), "ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה",

איתא בגמרא (זבחים דף סב עמוד ב) בני אחתיה דרבי טרפון הווי יתבי קמיה דרבי טרפון, פתח ואמר: "ויסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני, אמרי ליה, קטורה כתיב, קרי עליהם, בני קטורה.

פירש רש"י, הווי יתבי קמיה דרבי טרפון, ולא הווי אמרי מידי. פתח ואמר - כדי שידברו. יוחני - מילתא בעלמא הוא דקאמר כדי לפתוח פיהם. בני קטורה - אינם יודעין לדבר בהלכה. ע"כ

בפירוש הבונה על עין יעקב ממוהר"ר יהודא אריה די מודינא, רב בווינציא,

בני אחתיה דרבי טרפון, השתיקה יפה בכל דבר חוץ מד"ת, שאמרו ז"ל ירושלמי (ברכות פ"ט ה"ה) כל פטטיא בישין ופטטיא דאורייתא טבין, ודוד אמר (תהלים קי"ט מ"ו) "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש",

וכן יש שפירשו מ"ש רשב"ג באבות (פ"א מ"יז) כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי שנמשך לגוף שום טוב משתיקה כשהוא בין החכמים, כי שם צריך לשאול ולדבר, ושלא למנוע שיח שפתותיו,

בכן היה רע בעיני ר"ט שבני אחתי אלה, ישבו ללמוד לפניו בקוצר מלין, ויותר שאמרו רוב בני דומין לאחי האם ומצד אמם שהיתה אחותו לא היה להם להיות כך,

כד, על אותיות עין הם אותיות כסף רמז שנתן עיניו בממון

כתיב (בראשית כ"ד כ"ט) "ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין",

כתב רש"י, למה רץ ועל מה רץ, נתן עיניו בממון,

עוד כתב רש"י, על הגמלים - לשמרן, כמו (לעיל יח ח) והוא עומד עליהם, לשמשם, וביארו במדרשים ובראשונים הלשון "על" העין, לפי שאינו מובן, דיש לדייק בלשון הכתוב לאחר שאמר הכתוב, שרץ "אל" העין, היה צ"ל, שעומד אצל העין, ולמה שינה הכתוב בלשונו ואמר שעומד "על" העין,

יש לומר בדרך רמז

למה שדרשו שנתן עיניו בממון, האותיות שהם על האותיות ע"ן, על האות ע' נמצאת האות פ', על האות י' האות כ', על האות י' נמצאת האות ס', שהם אותיות כ'ס'ף',

ולרמז לכך, אמר הכתוב על העין, לרמז ולומר שנתן עיניו, בכסף שהוא על העין,

כה, ביאור בצחות וגימטריא מהו ותפול מעל הגמל

כתיב (בראשית כ"ד ס"ד), "ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל",

יש להבין, למה זה חרדה רבקה כאשר ראתה את יצחק,

יש לומר, משום דיצחק הוא מדת הדין, ורבקה מדת החסד, ופחדה איך תוכל להמשיך במדת החסד שבה,

יש רמז בפסוק, מעל האותיות גמל הם אותיות דינים

כתיב, ותפול מעל הגמל, מעל האותיות ג'מ'ל' ישנם האותיות ד'נ'ם', מעל האות ג' האות ד', מעל האות מ' האות נ', ומעל האות ל' האות ס' שהם האותיות דנס,

וכדומה עיי"ש, וכיון שהם הרשיעו בודאי גם היא מרשעת בהסתר כיוחני ושני הדרשות אמת וכנ"ל ודו"ק היטב, ע"כ באמרי דעת מהר"ר מאיר שפירא,

כז, ביאור הכתוב ודבר שפתיים אך למחסור

כתיב (משלי פרק יד פסוק כג) "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור", פירש"י בכל יגיע מלאכה יהיה ריוח אבל דברי הבל אך למחסור,

איתא בגמרא (סנהדרין דף צט עמוד ב) **כתיב** (משלי ט"ז כ"ו) "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו", הוא עמל במקום זה, ותורתו עומלת לו במקום אחר. אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שנאמר (איוב ה' ז') "כי אדם לעמל יולד", איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו - הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך - הוי אומר לעמל תורה נברא.

יש לעיין, כשהוא אומר **ודבר שפתיים אך למחסור**, מניין לומר כי אינו כולל את **כל דבר שפתיים**, ואיך אמר כי האדם נברא לעמל פה,

יש לפרש, כי בפסוק עצמו שאומר **ודבר שפתיים אך למחסור**, מבואר כי הכונה רק לדברים בטלים ולא לדברי תורה,

וכך יש לבאר, מצינו (ירושלמי ברכות דף יד פרק ט הלכה ה, רש"י אמור כ"ג כ"ז), כל **אכין** ורקין שבתורה מיעוטין הן, אי"כ כשהכתוב אומר ודבר שפתיים הוא למחסור, למה הוסיף **אך למחסור**, דמשמע כפל לשון,

אלא צ"ל, מכיוון דהוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט **אלא לרבות**, (יומא דף מג עמוד א) לומר לך דדבר שפתיים הוא למחסור, והוסיף מיעוט שני לרבות דברי תורה.

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161555

נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

ולזה בבואו לפתוח פיהם, בהמצאה זו, פתח בפסוק "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" דכתיב בתריה ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מדן, כלהון גברי דלא סלקי בשמם ולא נזכרו עוד בנים סכלים,

ואמר ושמה יוחני כלומר איך אפשר שגייסי זה לקח אשה אשת חן יוחני מהחן שלי לדבר בתורה והבנים הללו כאוילים יחרישו, עד שהביאם לומר **קטורה כתיב** ואז קרא עליהם בני **קטורה** מלשון **משרא קטרין** (דניאל ה') (**מתירים קשרים**) לומר להם שאמר כך להוכיחם על שפיהם **קשור וצרור** מלדבר בלימודים, ע"כ בפירוש הבונה,

ביאור אומרז"ל ממוהר"ר מאיר שפירא

בספר **אמרי דעת** ממוהר"ר **מאיר שפירא** זצ"ל, כתב, **כתיב** (כ"ה א) "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" בגמ' זבחים ס"ב איתא בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמי דרבי טרפון פתח ואמר ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה **יוחני** אמרי ליה הא קטורה שמה קרי עלייהו בני קטורה, עיי"ש, הנה צריך לבאר בזה המאמר

הלא באמת הצדק איתם דכתיב קטורה וגם יותר מוקשה שקרא להם ע"ז בני קטורה,

אך לפרש זה המדרש נקדים המדרש (ב"ר ס"א ד) על תיבת קטורה שמעשיה נאים כקטורת, ועוד יש דרשה שם לגנאי שהקטירה לע"ז,

ובאמת יש לומר דשניהם אמת וצדק, דלפני בני אדם היתה מראה את עצמה כצדקת ובאמת בסתר היתה מרשעת והקטירה לע"ז,

והנה איתא בסוטה כ"ב ההיא אשה ושמה **יוחני** בת רטיבא והיתה מכשפה וצבועה דלפני בני אדם היתה נראית לצדקת, ולפי הנראה שם שכל אדם **הצבוע נקרא יוחני** כשם האשה,

וזהו שאמר להם רבי טרפון ושמה יוחני דהיתה מרשעת בהסתר, ברם אמרו לו תלמידיו הא קטורה שמה, דמי יכריח לך לפרש לשם גנאי, כיון דיש לדרוש לשבח כנ"ל שהיו מעשיה נאים, ולא נדרוש כלל הדרש השני, שהקטירה לע"ז, דמי יוחני כתיב בקרא,

ע"ז קרי עלייהו רבי טרפון **בני-קטורה**, כלומר הביטו וראו מי הם **בניה**, ישבק, ואי במדרש (ב"ר ס"א ה) ששבקו את הקב"ה